

Nr 38.

Av herr **Lindman m. fl.**, om anordnande av andra kammarens justeringsrum till rum för förtroenderåden inom två av kammarens partier.

Sedan under år 1913 åtskilliga förslag om förändringar inom riksdagshusets lokaler framkommit, uppdrogo fullmäktige i riksgäldskontoret åt ledamöterna av första kammaren herrar C. J. G. Swartz, S. H. Kvarnzelius och C. G. T. Wickinan, ledamöterna av andra kammaren herrar S. A. A. Lindman, D. Persson och K. Hj. Branting jämte riksgäldsfullmäktigena herrar G. F. Östberg och A. Ekman att verkställa utredning och avgiva förslag i förenämnda frågor. Dessa kommitterade avgåvo den 27 oktober 1913 till fullmäktige yttrande i ämnet, varav avskrift lämnas i härvid fogad bilaga. Fullmäktige överlämnade yttrandet till 1914 års bankoutskott under förklaring, att de ej hade anledning att därvid göra någon erinran. Utskottet meddelade emellertid i skrivelse till fullmäktige, att utskottet icke ansett sig böra hos riksdagen göra någon framställning i ämnet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hade emellertid, utan att avvakta beslut från riksdagens sida, sökt tillmötesgå ett av kommitterades önskemål, nämligen anordnande av överläggningsrum för riksdagspartiernas förtroenderåd. För första kammarens räkning erhöles två små rum, som kunde för ändamålet användas, genom borttagandet av en överflödig spiraltrappa invid entréen till kammaren från stora vestibulen. Vidare förändrades den invid stora vestibulen belägna toaletten till ett rum för förtroenderådet inom ett av andra kammarens partier, varjämte två mindre rum i klubblokalen anvisades såsom lämpliga för förtroenderåden inom de två andra partierna i samma kammare.

Att de bägge sistnämnda rummen togos i anspråk av förtroenderåden väckte emellertid missnöje i andra kammaren, vilket hade till

följd ett kammarens beslut, att ifrågavarande rum måtte iordningställas i det skick, de voro vid 1913 års riksdag och för det ändamål, till vilket de enligt 1905 års kammarbeslut voro avsedda.

Behovet av två förtroenderådsum står emellertid kvar och torde vara allmänt erkänt. Vi anse angeläget, att detta behov snarast möjligt tillgodoses och anse oss därför böra framställa förslag därom. Det synes oss, att andra kammarens justeringsrum skulle utan alltför stor olägenhet kunna tagas i anspråk för ändamålet. Det skulle då delas i två mindre rum. Ett särskilt justeringsrum torde icke vara absolut behövt. I första kammaren har man icke haft behov därav och genom praktiska anordningar i skrivrummen torde justeringen där kunna försiggå.

Därest andra kammaren bifaller detta förslag, lära fullmäktige i riksgäldskontoret utan särskilt bemyndigande kunna verkställa erforderliga ändringsarbeten i justeringsrummet och anskaffa behövlige möbler. Skulle emellertid annan anordning för det åsyftade ändamålets uppnående befinnas lämpligare än den vi närmast tänkt oss, anse vi sådan böra vidtagas.

Vi tillåta oss alltså hemställa,

att andra kammaren måtte besluta, att andra kammarens justeringsrum måtte få tagas i anspråk samt för ändamålet tudelas och inredas eller annan anordning träffas för beredande av rum för förtroenderåden inom två av kammarens partier.

Aroid Lindman.

Hj. Branting.

Karl Staaff.

Bilaga.

»Till herrar fullmäktige i riksgäldskontoret.

Genom beslut av den 26 sistlidne juni uppdrogo herrar fullmäktige åt under-tecknade att verkställa utredning angående vissa förändringar och nya anordningar inom riksdagshuset — varom förslag förut av fullmäktige ingivits till 1913 års bankoutskott — och därmed sammanhängande ämnen, ävensom att till fullmäktige inkomma med det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Sedan kommitterade för fullgörande av nämnda uppdrag första gången samman-trätt den 24 juli 1913, hava kommitterades överläggningar, vid vilka de biträts av arkitekten herr A. Johansson, fortgått vid särskilda sammanträden under tiden till och med den 27 innevarande oktober, då arbetet avslutades. Under överläggningarna hava kommitterade enat sig om de åsikter och förslag, som finnas angivna i nedanstående yttrande.

De särskilda frågor, vilka kommitterade i följd av det dem meddelade uppdrag eller av annan anledning haft att taga under överbägande, äro följande:

- 1) Anordnande av mottagningsrum för allmänheten.
- 2) Beredande av utrymme för ytterligare ett särskilt utskott.
- 3) D:o d:o för partisammanträden av de skilda politiska grupperna inom riksdagen.
- 4) Åstadkommande av bättre kontroll över besökande i riksdagshuset.
- 5) Lämpligare placering av riksdagsbibliotekets bokmagasin — på grund av framställning till bankoutskottet från sakkunnige för utredning av frågan om nämnda biblioteks förändring till ett centralt förvaltningsbibliotek.
- 6) Tillökning av de arbetsrum, som äro upplåtna åt andra kammarens notarier, varom framställning hos kommitterade gjorts av notarierna M. Uppling och I. Arnoldsson.
- 7) Anordnande av överläggningsrum för riksdagspartiernas förtroenderåd — på grund av förslag väckt inom kommitterade.
- 8) Uppsättande av nya hissar för kamrarnas och referenternas behov.
- 9) Ordandet av matserveringen i riksdagshuset.

Vad beträffar anordnandet av mottagningsrum för allmänheten föreslogs av herrar fullmäktige, att för detta ändamål skulle användas dels restaurationslokalens matsal, dels ock det rum, vari telegrafstationen för närvarande är inrymd. Till dessa mottagningsrum skulle allmänheten erhålla tillträde endast genom de två mindre portarne å riksdagshusets fasad mot Norrbro. Detta förslag innebär visserligen en obestriddig fördel i så måtto, att därigenom beredes möjlighet till en verk-sammare kontroll över besökande i riksdagshuset. Men å andra sidan torde vissa

*Mottagnings-
rum för all-
mänheten.*

olägenheter uppstå. om man, för att göra denna kontroll fullt effektiv, skulle nödgas förvägra allmänheten tillträde även till andra delar av riksdagshuset än de särskilt anvisade mottagningsrummen. En dylik isolering av de besökande torde alltför mycket inkräkta på riksdagsmännens egen bekvämlighet och redan i följd därav ej kunna strängt genomföras. Under hela den tid, som förflutit sedan riksdagshuset togs i bruk, har det stått riksdagens ledamöter fritt att därstädes mottaga besök utan att behöva begiva sig till någon viss för ändamålet upplåten lokal. Att helt och hållet bryta med denna praxis, anse kommitterade sig icke kunna förorda.

Enligt kommitterades mening torde frågan om mottagningsrum för allmänheten bäst kunna ordnas på det sätt, att den mellan kamrarnas plenisalar belägna stora vestibulen upplåtes för ifrågavarande ändamål. Densamma bör i sådant fall förses med erforderliga möbler. nämligen soffor vid väggarna samt fätöljer och bord vid balustraden, vilket kan anordnas utan att på något sätt inverka störande på det arkitektoniska intrycket av vestibulen. Härvid bör givetvis iakttagas, att de möbler, som placeras invid balustraden, ej erhålla större höjd än denna. Sedan vestibulen blivit på ett för ändamålet lämpligt sätt möblerad, kunna genom erforderlig bevakning plenisalar, kapprum, klubbrum och stora galleriet hållas avstängda för allmänheten, dock att kammarledamöter må kunna för samtal medtaga besökande till stora galleriet. Särskilt vilja kommitterade framhålla, att klubblokaler bör reserveras för riksdagsmännens egen räkning. Visserligen bör det ej helt förbjudas, att besökande i en kammarledamots sällskap genomgå rummen för att bese dem, men det bör å andra sidan undvikas, att de besökande stanna och uppehålla sig där, vilket på goda skäl givit anledning till missnöje. Man bör enligt kommitterades mening kunna påräkna, att sedan uppmärksamheten blivit fästad härå, kamrarnas ledamöter skola tillse, att god ordning i berörda avseende iakttages. Kommitterade vilja i detta sammanhang framhålla, att vid riksdagen anställda tjänstemän, endast i den mån särskilda skäl föreligga, böra äga tillträde till plenisalarna under den tid, kamrarnas förhandlingar därstädes pågå.

Det torde även vara önskvärt, att ett särskilt rum finnes tillgängligt för mera ostörda samtal med besökande, och såsom sådant torde telegrafstationsrummet lämpligen kunna användas. För telegrafstationen kan lämplig lokal erhållas i någon av vakmästarebostäderna vid stora ingången från Drottninggatans förlängning.

Lokal för ett
särskilt
utskott.

Vid behandling av frågan om beredande av lokal för ett särskilt utskott hava kommitterade tagit under övervägande ett i nämnda syfte väckt förslag att avdela restaurationslokalens matsal i två rum, varav det norra skulle användas till utskottslokal och det södra bibehållas som matsal. Kommitterade hava emellertid ansett sig ej kunna biträda detta förslag, då det syntes mindre tilltalande att stycka det i sitt nuvarande skick synnerligen vackra rummet, som väl kan behövas vid vissa tillfällen, såsom för större samkväm o. d. Härjämte möta svårigheter att åstadkomma en tillfredsställande ventilation, därest matsalen skulle på berörda sätt sönderdelas.

Kommitterade hava ej heller velat ansluta sig till fullmäktiges förslag att använda justitieombudsmansexpeditionens lokaler för ett särskilt utskott, då lämplig lokal för detsamma kan, såsom nedan angives, erhållas, utan att justitieombudsmansexpeditionen behöver flyttas från riksdagshuset. Kommitterade hava nämligen velat upptaga det förslag, som med avseende härå ursprungligen framstälts av biblioteks-

sakkunnige, och enligt vilket det särskilda utskottet skulle erhålla lokal i riksdagsbibliotekets bokmagasin och biblioteket i stället skulle få disponera lokalerna under andra kammaren för uppställande av bokförrådet. Nämda magasin, som nu är inrymt i fem särskilda rum med sammanlagt sju fönster åt gatan mellan riksdags- och riksbankshusen, kan genom borttagande av två mellanväggar förändras så, att lokalen kommer att omfatta två större salar, vardera med tre fönster, samt ett förrum (beläget närmast bibliotekets läsesal) med ett fönster. De sålunda bildade salarna bliva var för sig med avseende på läge, storlek och ljusförhållanden synnerligen lämpliga som utskottslokaler. I sammanhang med bokmagasinets ombildning till utskottslokal böra även vissa mindre kompletteringsarbeten verkställas, såsom upptagande av dörrar mellan korridoren och rummen samt anordnande av ett toalett- och ett mottagningsrum i korridoren.

I gengäld mot de fem rum, som biblioteket sålunda måste avstå, böra nya magasinlokaler för dess behov anskaffas, och torde i enlighet med ovan nämnda förslag därtill lämpligen kunna disponeras de utrymmen under andra kammarens plenisal, som nu användas för justitieombudsmannens arkiv samt för förvaring av kommittébetänkanden och riksdagstryck. För dessa senare handlingar kan plats beredas dels i riksgäldskontorets arkiv, dels ock i någon lämplig lokal utom riksdagshuset, t. ex. inom gamla riksbankshusets annex. Största delen av de i justitieombudsmannens arkiv förvarade handlingar utgöres av s. k. fänglistor och andra mindre viktiga arkivalier, vilka utan olägenhet kunna förflyttas till riksdagshusets vindsvåning, där lämpligt magasin kan inredas. De återstående handlingarna kräva icke större utrymme, än att de väl kunna uppställas inom de till justitieombudsmannens expedition hörande lokalerna. Eventuellt kan även en mindre del av arkivlokalen bibehållas för justitieombudsmannens räkning samt avskiljas från den avdelning, som ställes till bibliotekets förfogande.

Förslaget om den nu nämnda förändringen av bibliotekslokalen har framkommit i sammanhang med tanken att i väsentlig mån utvidga biblioteket genom att göra det till ett centralt förvaltningsbibliotek. Kommitterade hava icke ansett sig böra göra något uttalande om möjligheten och lämpligheten av detta senare förslag, som av fullmäktige avstyrkts, men hava ansett, att den föreslagna förflyttningen av bokmagasinet alldeles oberoende av den ifrågasatta utvidgningen innebär avsevärda fördelar i flera avseenden och sålunda böra vidtagas.

Inom bankoutskottet har framkommit tanken på riksgäldskontorets förflyttning till de lokaler i riksbankshuset, som disponeras av sedeltryckeriet. Därigenom skulle givetvis kunna erhållas förträffliga utskottslokaler i riksdagshuset, men de lokaler i riksbanken, som skulle lämnas i utbyte, kunna på grund av för litet utrymme, för ringa höjd och läge omedelbart under taket, som om sommaren gör värmen odräglig, icke alls anses lämpliga för riksgäldskontorets behov. Därtill kommer, att dessa lokaler sannolikt komma att i framtiden behövas för riksbankens egen räkning. Under sådana förhållanden skulle de fördelar, som genom riksgäldskontorets förflyttning skulle vinnas, icke kunna uppväga de därav föranledda betydliga kostnaderna.

I enlighet med herrar fullmäktiges uppdrag hava kommitterade även tagit under övernående frågan, huruvida lämpliga samlingslokaler för de särskilda riksdagspartierna skulle kunna anordnas inom riksdagshuset. Såsom herrar fullmäktige

Sammanträdeslokaler för riksdagspartierna.

framhållit, möter största svårigheten härutinnan att finna en fullt tillfredsställande lokal för det till numerären största bland riksdagens partier. Enligt fullmäktiges förslag borde för sagda ändamål användas restaurationslokalens matsal, i sammanhang varmed de till samma lokal hörande kaférummen skulle tillökas med ytterligare ett från justitieombudsmannens expedition taget rum. Kommitterade hava emellertid funnit stora betänkligheter möta emot att så betydligt minska de till restauranten upplåtna lokalerna, då under plenidagar ofta stor trängsel är rådande. Det skulle ej heller enligt kommitterades mening kunna fullt försvaras, att denna stora, väl belägna lokal användes uteslutande för en viss riksdagsgrupps enskilda sammanträden, vilket skulle bliva fallet, om fullmäktiges förslag till dess användning jämväl såsom mottagningsrum för allmänheten förfaller. Då den föreslagna anordningen förutsätter, att ett rum från justitieombudsmansexpeditionen skulle tilläggas restauranten, men denna expeditions förflyttning eljest icke är för närvarande behöflig, hava kommitterade häri ytterligare skäl att ej föreslå någon rubbning i matsalens nuvarande användning.

Med hänsyn till vad ovan anförts och då ej heller förslaget om användande av galleriet till sammanträdeslokal synts kommitterade tilltalande, hava kommitterade kommit till den uppfattningen, att man måste tills vidare lämna kravet på anordnande av särskilda samlingsrum för riksdagspartierna å sido.

Ökade arbetsplatser för andra kammarens notarier.

I skrivelse till kommitterade av den 22 juli 1913 hava notarierna i andra kammaren M. Uppling och I. Arnoldsson gjort framställning om tillökning av de arbetsplatser, som upplåtits åt nämnda kammares notarier. Dessa riksdagens tjänstemän, vilkas antal är aderton, hava för närvarande endast fem rum i mellanvåningen mot Drottninggatans förlängning jämte justeringsrummet till sin disposition. Då sagda utrymmen synas vara alltför ringa för en så talrik personal, och då arbetet med stenogrammens utskrivning särskilt vid tider av större brådska måste fullgöras inom riksdagshuset, hava kommitterade funnit det vara billigt, att notariernas anspråk på förbättrade lokalförhållanden tillgodoses. I sådant syfte föreslås kommitterade, att ytterligare ett i oförmälda mellanvåning beläget rum, som nu användes för förvaring av materialier, måtte förändras till notarierum.

Överläggningsrum för riksdagspartiernas förtroenderåd.

Under kommitterades överläggningar har förslag framställts om att lokaler måtte inom riksdagshuset beredas för de särskilda riksdagspartiernas förtroenderåd. Då kommitterade ansett verkligt behov föreligga för partistyrelsorna att i närheten av plenisalarna erhålla mindre rum till sin disposition, där de kunna under pågående förhandlingar ostört samråda, hava kommitterade sökt bereda sådana lokaler, och få i sådant avseende hemställa, att till överläggningsrum för förtroenderåden inom första kammarens partier måtte anvisas dels den lokal, vari postkontoret nu är inrymt, dels ock ett rum, som skulle erhållas invid det förrum, som leder från stora vestibulen till första kammarens plenisal, genom att borttaga en där befintlig obehöflig spiraltrappa. För förtroenderåden i andra kammarens partier torde lämpligen kunna upplåtas två till denna kammarens klubb hörande, närmast justeringsrummet belägna rum samt det mitt emot postkontoret belägna motsvarande utrymme, som för närvarande är använt till toalett. Då detta förslag föranleder en minskning av andra kammarens klubblokaler, torde ersättning härför böra beredas

på det sätt, att även justeringsrummet upplåtes till skrivrum åt nämnda kammares ledamöter.

Postexpeditionen i riksdagshuset torde utan olägenhet kunna indragas, då expeditionen av värdeförsändelser för riksdagsmännens räkning kan ske genom någon av kamrarnas vaktmästare, såsom även hittills varit vanligt inom andra kammaren. Om det skulle anses önskvärt att behålla postexpeditionen, kan den förenas i samma lokal med telegrafstationen. Borttagandet av toaletten i stora vestibulen bör ej vara till avsevärd olägenhet, då tillräckligt antal toaletter ändock finnas att tillgå.

Fullmäktiges förslag beträffande uppsättande av tre nya hissar, nämligen två anbragta på gårdarna närmast den stora porten åt Drottninggatans förlängning och den tredje placerad i mitten av referenttrappan vid andra kammarens norra sida, vilja kommitterade biträda, då ökad bekvämlighet därigenom vinnes och ingen nämnvärd olägenhet i avseende å ljusförhållanden eller eljest enligt kommitterades mening därav föranledes. På sätt fullmäktige erinrat, är det ej behövt att, sedan de båda förstnämnda hissarna uppsatts, hålla de mindre portarna åt Drottninggatans förlängning öppna. Denna anordning bidrager givetvis till underlättande av kontrollen över att obehöriga personer ej bereda sig tillträde till riksdagshuset och synes därför framgent böra iakttagas. Genom anbringandet av den nya referenthissen avledes en del av trafiken från de vid stora huvudingången mot Norrbro belägna hissarna, vilket är en given fördel, då en besvärande trängsel där ofta uppkommer strax före plenissammanträden i kamrarna.

Nya hissar inom riksdagshuset.

Fullmäktige hava önskat, att kommitterade skulle uttala sig angående matserveringen inom riksdagshuset och i sammanhang därmed stående frågor. Då emellertid kommitterade inhämtat, att fullmäktige träffat avtal med förutvarande restauratrisen om övertagande av mathållningen under nästkommande riksdag på i huvudsak oförändrade villkor med det undantag, att alkoholhaltiga drycker ej vidare få serveras, finna kommitterade sig icke behöva yttra sig i denna fråga.

Ordnandet av matserveringen.

På grund av det anförda få kommitterade föreslå, att nedanstående förändrade anordningar måtte vidtagas:

Sammanfattning.

1:o Stora vestibulen mellan kamrarnas plenisalar användes till mottagningsrum för besökande, för vilket ändamål densamma förses med erforderlig möblering, bestående av soffa, fåtöljer och bord. Till mottagningsrum för allmänheten anvisas även den lokal, inom vilken telegrafstationen nu är inrymd.

2:o Den del av den nuvarande bibliotekslokalen, som användes till bokmagasin, utrymmes helt och hållet samt förändras till utskottslokal, på sätt ovan angivits.

3:o Såsom ersättning för nämnda bokmagasin erhåller biblioteket de utrymmen under andra kammarens plenisal, som nu användas till justitieombudsmannens arkiv samt för förvaring av kommittébetänkanden och riksdagstryck. Sistnämnda handlingar flyttas dels till riksgäldskontorets arkiv, dels ock till annan lokal, belägen utom riksdagshuset.

4:o Till ökat utrymme åt andra kammarens notarier anvisas ett i entresolvåningen mot Drottninggatans förlängning beläget rum, som nu användes för förvaring av materialier.

5:o) Till överläggningsrum för riksdagspartiernas förtroenderåd användas:

a) för *första kammaren*: det nuvarande postkontoret samt ett trapprum vid södra sidan av kammarens plenisal, sedan trappan borttagits och rummet inretts för ändamålet.

b) för *andra kammaren*: två till kammarens klubb hörande, närmast justeringsrummet belägna rum, samt det mitt emot postkontoret belägna motsvarande utrymme, som för närvarande användes till toalett, och vilket inredes för ändamålet. I sammanhang härmed upplåtes justeringsrummet även till skrivrum för andra kammarens ledamöter.

6:o) Telegrafstationen flyttas till en av vaktmästarbostäderna invid den stora porten vid Drottninggatans förlängning. Postexpeditionen indrages eller förenas med telegrafstationen i nämnda lokal.

7:o) Tre stycken nya hissar uppsätts, varav två med placering på gårdarna närmast den stora porten åt Drottninggatans förlängning, samt den tredje anbragt i mitten av referenttrappan vid andra kammarens norra sida. Sagda trappa ombygges så, att plats erhålles för den nya hissen.

Kommitterade uttala den önskan, att fullmäktige måtte redan före nästa riksdag vidtaga sådana av kommitterade föreslagna förändringar, som kunna av fullmäktige verkställas utan beslut av riksdagen, särskilt möblering av vestibulen, ordnande av rum för partiernas förtroenderåd och flyttning av telegrafstationen.

En av arkitekten A. Johansson lämnad uppgift å kostnaderna för de föreslagna förändringarna bifogas.

Undertecknade *Östberg* och *Ekman* förklara, att, ehuru vi anse det av riksgäldsfullmäktige till 1913 års bankoutskott avgivna förslag till vidtagande av åtgärder och förändringar inom riksdagshuset i vissa fall vara att föredraga framför det nu av kommitterade framlagda förslaget, vi dock, då övriga kommitterade, vilka torde representera uppfattningen inom riksdagens alla olika meningsgrupper, icke ansett samtliga i förstnämnda förslag ifrågasatta åtgärder och förändringar under nuvarande förhållanden möjliga att genomföra, vilja biträda kommitterades nu avgivna förslag.

Stockholm den 27 oktober 1913.

G. F. ÖSTBERG.	HJ. BRANTING.	AXEL EKMAN.
S. H. KVARNZELIUS.	ARVID LINDMAN.	D. PERSSON i Tällberg.
CARL SWARTZ.		C. G. T. WICKMAN.

Approximativ kostnadsberäkning å diverse arbeten inom riksdagshuset.

A.	Förändringsarbeten invid första kammaren, bestående i referenttrappans borttagande och inrättandet i utrymmet för densamma av 1 rum i bottenvåningen, 1 d:o i huvudvåningen och 1 d:o i referentvåningen, varvid telegrafens nuvarande rum skulle förvandlas till samtalsrum	Kr. 3,500: —
B.	Förändringsarbeten invid andra kammaren, bestående i den därvarande referenttrappans ombyggnad i och för insättning i spindeln av en hiss för referenterna:	
	Byggmästarearbeten	Kr. 6,000: —
	Hiss	» 8,000: —
		» 14,000: —
C.	Ändringsarbeten i västra huvudvestibulen och insättandet av 2:ne hissar i samband med densamma:	
	Byggmästarearbeten	Kr. 13,500: —
	2:ne hissar	» 16,000: —
		» 29,500: —
D.	Förvandling av bibliotekets magasinrum till utskottsrum	Kr. 7,521: —
	Bokhyllor med tillhörande mellanbotten borttagas; 2:ne mellanväggar nedrivs, varigenom bildas 2 st. utskottsrum om 3 fönster vardera; i korridoren inrättas toaletterum; golvet i de södra rummen höjes i nivå med de norra. Inpassning av de gamla bokhyllorna i det nya magasinet under andra kammarens plenisal	» 2,900: —
		» 10,421: —
E.	Ändringsarbeten i toaletterummet invid övra trapphushallen	» 872: —
F.	Upptagande av dörr emellan kaféet och justitieombudsmannens nuvarande lokal	» 135: —
	Oförutsedda utgifter m. m.	» 6,000: —
		<u>Summa Kr. 64,428: —</u>

